

Obsah

ÚVOD.....	3
Teoretické poznatky	5
1 Vymezení základních pojmů.....	5
1.1 Výchova	5
1.2 Socializace.....	5
1.3 Sociální pracovník.....	6
1.4 Náhradní výchova	6
1.5 Náhradní výchovná a rodinná péče	7
2 Rodina a její pojetí.....	8
2.1 Definice rodiny podle různých autorů.....	8
2.2 Vymezení rodiny	8
2.3 Uspokojení základních potřeb dítěte	9
2.4 Základní funkce rodiny	10
2.5 Poruchy rodiny, příčina náhradní rodinné péče	13
3 Náhradní péče	14
3.1 Ústavní výchovná péče	14
3.1.1 Zařízení ústavní výchovy.....	15
4 Historie a současnost náhradní rodinné péče	17
4.1 Historie osvojení (adopce)	17
4.2 Osvojení v současné době	19
4.3 Historie pěstounské péče.....	21
4.4 Pěstounská péče v současné době	22
4.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu	24
4.5.1 Dávky pěstounské péče	25
4.6 Poručenství.....	28
4.7 Svěření dítěte do jiné péče fyzické osoby než rodiče	28
5 Profesionální pěstounská péče.....	30
5.1 Krátkodobá profesionální pěstounská péče.....	30
5.2 Dlouhodobá profesionální pěstounská péče.....	30
6 Výzkumná část	33
6.1 Metodologie, organizace průzkumu, cíl průzkumu.....	33

6.2 Charakteristika souboru respondentů	34
6.3 Podmínky při sběru dat	34
6.4 Vlastní průzkum	34
6.5 Průzkumné závěry	42
6.6 Návrh řešení	42
ZÁVĚR	45
RESUMÉ	46
Seznam literatury	47
Seznam zkratek	50
Seznam tabulek	51
Seznam grafů	52
Seznam příloh	53

ÚVOD

Bakalářskou práci jsem věnovala tématu „Náhradní rodinná péče“. V minulosti jsem pracovala na pozici sociální pracovnice Výchovného ústavu a téma ohledně dětí mě vždy velmi zajímalo. Již delší dobu osobně přemýšlím o přijetí dítěte do vlastní rodiny, proto je moje téma pro mě osobní výzvou. Osobním cílem mé bakalářské práce je zjistit zda je široká veřejnost dost informovaná o problematice náhradní rodinné péče a zda se sami občané o tuhle problematiku zajímají.

Rodina je nedílnou součástí celé společnosti a je pro všechny mnohdy důležitá, i když si to někteří lidé nemyslí nebo dostatečně neuvědomují. Dokáže nám dát vše, co člověk potřebuje, jako je výchova, láska, potřeba jistoty a sounáležitosti, dokáže být nápomocná v určitých problémech, ale také naopak. Z toho důvodu se musí řešit otázka a problematika náhradní rodinné péče. Uvědomění si, že je neustále mnoho dětí, které byly opuštěny rodiči nebo jim opuštění hrozí. Zároveň existují rodiny, které po dětech touží a děti mít nemohou, nebo rodiny které již děti mají, chtějí se starat a pomoci jiným dětem.

Cílem bakalářské práce je seznámit se s tradiční rodinou a jejími funkcemi, také náhradní rodinnou péčí i její problematikou a prostřednictvím průzkumného šetření zjistit zda je široká veřejnost Zlínského kraje o problematice dostatečně informovaná.

Bakalářská práce se skládá z šesti kapitol. V první kapitole charakterizují základní pojmy spjaté s náhradní rodinnou péčí. Ve druhé kapitole se zaměřuji na téma rodina a její funkce. Ve třetí kapitole se zabývám rozdělením forem náhradní výchovné péče a náhradní rodinné péče. Čtvrtá kapitola se zabývá náhradní rodinnou péčí od historie až po současnost. V páté kapitole se zmiňuji o profesionální pěstounské péči, která souvisí také s částí průzkumného šetření jakožto i náhradní rodinná péče. V poslední kapitole pomocí dotazníkového šetření ve Zlínském kraji zjišťuji, zda je společnost dostatečně informována o dané problematice náhradní rodinné péče. Průzkumnou otázku jsem si stanovila následovně: **Jaká je pravděpodobnost umístění potřebných dětí, do náhradní rodinné péče?**

Zvolila jsem kvantitativní metodu průzkumného šetření. Prostřednictvím průzkumného šetření bych chtěla zjistit, zda společnost české republiky je dostatečně informována o problému náhradní rodinné péče a profesionální pěstounské péče. Budu zjišťovat, zda je společnost ochotná se začlenit do problémové situace náhradní rodinné

péče, a např. vzít si dítě do vlastní péče z kojeneckých ústavů nebo dětských domovů. Z otázek a odpovědí vypracuji podrobné grafy pro obecný přehled. Po zjištění výsledků průzkumu se pokusím navrhnout vlastní řešení k dané problematice.

Teoretické poznatky

1 Vymezení základních pojmů

První kapitola bakalářské práce stručně obsahuje definici základních pojmů, jejich citace a zákony s nimi spojené. Zmiňují se o termínech, jako jsou výchova, socializace, náhradní výchova, náhradní výchovná a rodinná péče, sociální pracovník. Ke stručnému uvedení do kontextu slouží následující základní pojmy.

1.1 Výchova

Výchova je cílevědomá záměrná činnost směřující k přípravě člověka pro jeho společenské úkoly a osobní řád. Výchova je cílem celoživotního učení a socializace, je to proměna člověka ze stránek tělesné i duševní. Výchova byla v čase ovlivňována, také sociokulturními podmínkami (Skalková, 2002, s. 20).

Výchovu můžeme rozdělit do několika druhů např., (například) citová výchova, estetická výchova, výchova k rodičovství, mravní výchova, občanská výchova, pracovní výchova, rozumová výchova, informační výchova, náboženská výchova, sexuální výchova, tělesná výchova, zdravotní výchova, výtvarná výchova apod. Výchova je a byla chápána různě a to i různými autory, různými pedagogickými směry. Jde také o normy chování, vytváření hodnot, komunikace se společnostmi, hygienických návyků apod., (a podobně) především prostřednictvím rodinné výchovy, již od útlého věku dětí. (Průcha, 2000, s. 15). V pedagogickém pojetí bývá hlavní složkou procesu „socializace“.

1.2 Socializace

Socializace je proces začleňování člověka do společnosti a zajištění kontroly chování a myšlení jedinců při zařazení do společnosti. Socializace vytváří určitý způsob chování jedince. Člověk se z biologického tvora stává, socializací člověkem společenským a kulturním, dochází k sociální adaptaci, a také k humanizaci člověka (Keller, 2001 s. 38).

Socializační mechanismus se rozšiřuje do více sociálních sfér, jako jsou škola, skupina vrstevníků, rodina, média, prostředí, ve kterém jedinec žije, politické názory apod., ve kterých se objevují protichůdné sociální tlaky (Keller, 2001 s. 39).

Proces začleňování můžeme obecně rozdělit na tzv. primární, sekundární a terciární socializaci.

Primární socializace se uskutečňuje již v raném dětství a to v prostředí rodiny nejčastěji cca do tří let věku dítěte. Je to období, kdy dítě poprvé přichází do kontaktu s kulturním a společenským prostředím a jejich standardy. Je to období dítěte, kdy si vytváří vlastní (já-ego). Pokud dítě zvládá přijímání rolí, je považována primární socializace za ukončenou (Helus, 2007, s. 135).

Sekundární socializace se převážně uskutečňuje a rozvíjí od cca třetího roku dítěte, ve školním prostředí, mezi vrstevníky a připravuje dítě na život ve společnosti.

Terciární socializace se vytváří v dospělosti a to získáváním poznatků ze sociálního prostředí (Helus, 2004, s. 175).

1.3 Sociální pracovník

Sociální pracovník je odborník pro pomoc lidem v životní situaci, v níž jedinec cítí potřebu pomoci, nebo pro pomoc v životní situaci, v níž stát jeho intervenci vyžaduje. Podle legislativní definice (2007), „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnosti v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace*“.

Sociální práce je velmi široce zaměřená a rozsáhlá oblast. Profese sociálního pracovníka jako definice v zákoně je ve vývoji oboru velmi důležitý krok.

1.4 Náhradní výchova

Pojmem náhradní výchova můžeme vycházet tím, že je to záměrná činnost, ve které se utváří právní vztah mezi svěřeným dítětem a dospělým. Slovo „náhradní“ není chápáno jako zastoupení, ale jako vztah k prostředí, ke kterému se dítě realizuje (Škoviera, 2007, s. 17).

Právem a povinnostmi obou rodičů je výchova a péče o jejich příznivý vývoj. Optimální formu náhradní výchovy je potřeba hledat v situacích, kdy děti nemohou z nejrůznějších důvodů vyrůstat ve vlastní rodině. V legislativě se termín náhradní výchova objevil v zákoně č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky.

Termín náhradní výchova byl pravděpodobně poprvé použit občanským sdružením Asociace náhradní výchovy. V jejím pojetí je náhradní výchova myšlena jako školský

system zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Náhradní výchova je chápána, jako výchova, mimo vlastní rodinu. Náhradní výchovu v této souvislosti můžeme považovat za soubor zařízení, které pečují o děti a mládež, a jsou v gesci MŠMT ČR (Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky), (Matoušek, 2003, s. 280).

1.5 Náhradní výchovná a rodinná péče

Pojmem náhradní rodinná péče vysvětlujeme tak, že jsou děti vychovávány náhradními rodiči, v takovém prostředí, aby bylo nejvíce podobné přirozené rodině. V české republice se nejčastěji jedná o pěstounskou péči a osvojení dítěte.

„V náhradní rodinné péči se však v naprosté většině případů setkáváme s životními osudy sociálně osiřelých dětí, tj. těch, kteří mají žijící matku nebo otce nebo alespoň jednoho z nich, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat“ (Matějček, a kol., 2002, str. 20).

Náhradní výchovnou péčí se rozumí ústavní výchova, ochranná výchova a péče o děti pro děti vyžadující okamžitou pomoc (MPSV, 2006b, s. 3). Náhradní výchovná péče je forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány v biologické rodině (Matějček, a kol, 1999, s. 31). Poskytování náhradní výchovné péče je dle zákona č. 109/2002 Sb., ve znění pozdějších změn účelem školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

2 Rodina a její pojetí

Druhá kapitola se zaměřuje, na tradiční rodinu a charakteristiku definic rodiny podle různých autorů. Dále jsou zde uvedeny podkapitoly jako, uspokojování základních lidských potřeb, základní funkce rodiny a podle Krause a Sýkory rodina z pohledu funkčnosti. Každý jedinec si dokáže představit, co pojem rodina znamená. Rodina je velmi rozšířeným pojmem, ale každý jedinec si může představit různě širokou skupinu lidí. Proto pro objasnění pojmu rodina je v následující části více rozvedena.

2.1 Definice podle různých autorů

Rodina je základní společenská skupina, která závisí na uspořádání a charakteru společnosti. Určité postavení ve společnosti určují základní funkce rodiny. Rodina má především vztah k dítěti a uspokojování jeho potřeb, především potřeb duševních a společenských. Rodina je nenahraditelná v mnoha oblastech např., emocionálním vývojem dítěte, citovým zázemím a útočištěm (Kraus, 2006, s. 26).

Průcha definuje rodinu následovně *„Nejstarší společenská instituce. Plní socializační, ekonomické, sexuálně-regulační, reprodukční a další funkce. Vytváří určité emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje, základy etiky a životního stylu. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. Nejběžnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, tj. oba rodiče a děti“*.

Rodina je vzájemně propojena určitými vztahy se společnou historií, současnou realitou a budoucností. Členové rodiny jsou propojeni legálními manželskými svazky, pokrevním vztahu rodič – dítě. Rodina může být také pojmem, ve kterém jsou psychologické a emocionální vazby např. nesezdaný pár, náhradní rodina apod. (Sobotková, 2001, s. 22).

2.2 Význam rodiny

Rodina existuje především, aby se lidé mohli starat o své děti. Je biologicky významná, ale také plní základní jednotku lidské společnosti. Rodina ovlivňuje dítě v oblasti života, vývoje a stává se prostředníkem mezi dítětem, kulturou a společností. Rodina má zásadní význam na vývoj nové generace. Je důležité, aby byla rodina podporována společností, protože pro děti je prvním a zásadním modelem pro společnost.

Rodina podporuje děti v mnoha směrech a plní řadu nezastupitelných funkcí. Děti mají právo na rodiče, výchovu, individuální vývoj a vzdělání. Dítě není předmět ani věc či nástroj k uspokojení potřeb dospělých apod., ale je osobou. Z tohoto důvodu nelze říci, že bychom mohli dítě považovat za objekt našeho práva – dítě je dar. V současné době se setkáváme častěji s plánovaným rodičovstvím, které většinou bývá složené s malá a dvougenerační rodiny, tvořené rodiči a dětmi či dítětem. Častěji se v těchto podmínkách vyskytuje rodina neúplná s jedním rodičem a dítětem. Dále máme také rodiny rozšířené, které se skládají s nukleární rodiny o novou rodinu v další generaci. Pro dospělého jedince je rodina nepostradatelnou institucí. Dítě by mělo vyrůstat ve stálém prostředí, citově příznivém a vřelém (Matoušek, 2003, s. 9-15).

2.3 Uspokojování základních potřeb dítěte

Každý člověk má své základní potřeby ať už chce nebo nechce. Potřebuje tyto potřeby k naplnění svého života. Základní definicí lidských potřeb podle amerického psychologa Abrahama Harolda Maslowova je od nejzákladnějších po vrcholové. Uspořádal lidské potřeby do grafu ve formě pyramidy v roce 1943. Podle něj má člověk pět základních potřeb, které musí být uspokojeny. Společně tvoří, jakousi pomyslnou „pyramidu“.

Všeobecně platí, že na hranici pyramidy níže položené potřeby jsou významnější, podmínkou pro vnik uspokojení, méně naléhavých vyšších. Je dokázáno, že uspokojování vyšších potřeb napomáhá k uspokojování nižších potřeb. Maslowov považuje za nejdůležitější potřebu seberealizace. Vycházel z předpokladu, že by měly být uspokojovány hranice materiální, ale i sociální potřeby tj. potřeby seberealizace, sebeaktualizace, sociální sounáležitost apod. Paradoxem je to, že málo kdo stojí o seberealizaci, některým lidem stačí, jako motivace jen fyziologické potřeby a pohodlí.

Maslowova pyramida [online] [cit.2008-06-01] dostupné z (<http://www.zrcadlo.blogspot.cz/2008/06/maslowova-pyramida.html>).

Mezi fyziologické potřeby člověka patří např. potřeba dýchání, potřeba jídla a pití, potřeba spánku, potřeba tělesného pohybu, potřeba vyměšování, sexuální potřeba apod. po naplnění těchto potřeb stoupá potřeba v pyramidě o stupeň výše na potřebu bezpečí a jistoty, ke kterým patří potřeba bezpečí před násilím, jistota zaměstnání, potřeba příjmů, jistota domácího zázemí. Další potřebou je potřeba lásky, přátelství a sounáležitosti. Do třetího patra patří přátelství, partnerská láska, vzájemné sympatie, kamarádství, pocit

sounáležitosti v kolektivu. Ještě výše se vyskytuje čtvrtá lidská potřeba a to potřeby sebeúcty, úcty a uznání veškerého okolí. Maslowova pyramida [online] [cit. 2008-06-01] dostupné z (<http://frau.cz/maslowova-pyramida-potreb/>).

Obrázek č. 1 Maslowova pyramida potřeb

2.4 Základní funkce rodiny

Se společenskými změnami a proměnou kulturních faktorů, se funkce rodiny vyvíjí a ovlivňují rodinu jako celek. Rodina má velký vliv na to jak vypadá naše společnost. Uvedené funkce rodiny slouží ku prospěchu rodiny, a jejích chování ve společnosti (Střelec, 2005 s. 111).

„Rodina ve svém souboru zajišťuje mnoho činností - zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní,“ (Kraus, B., Poláčková, V. 2001 s. 79).

Rozdělení základních funkcí

Biologicko-reprodukční funkce, je důležitá pro společnost, ale také pro jedince, kteří rodinu tvoří. Aby se dobře vyvíjely naše potřeby, potřebujeme stabilní a reprodukční základ. Podle Krause je biologicko-reprodukční funkce důležitým prvkem pro celou společnost, protože se členové rodiny zapojují do ekonomické sféry. Pro zdravý rozvoj společnosti by mělo být důležité, aby se rodily děti, které budou plnit a začleňovat se do sféry ekonomické a naplňovat stabilitu rodiny (Kraus, B. 2008. s. 81).

Sociálně-ekonomická funkce, chápeme jako rozvoj ekonomického systému společnosti. Rodina se stává v této sféře významným spotřebitelem, důležitým pro závislý

trh. Rodiny se, ale také stávají ekonomicky nesamostatnými, což je důsledkem nezaměstnanosti (Kraus, B. 2008. s. 81-82). Rodina disponuje materiálními a finančními prostředky, kdy je může investovat a přispívat stabilizací ekonomiky pro společnost. Rodiče mají materiální zodpovědnost za své děti (Střelec, 2005 s.112).

Dunovský vyjadřuje, tuhle funkci jako ekonomicko-zabezpečovací a neschopnost zabezpečit funkci do společnosti, pramení z neschopnosti se zapojit do výrobního procesu. Rodič není mnohdy schopen tuhle funkci zabezpečit z důvodu např. mentální retardace, alkoholismus, delikvence, psychické deprivace. Skrze sociální jistoty rodiny se sociálně ekonomická funkce váže na funkci v oblasti emocionální.

Podle Vodičkové, tato funkce znamená pro zdárný vývoj rodiny zabezpečení základních materiálních hodnot.

Ochranná funkce, slouží k zajištění životních potřeb jak u dětí, tak i u ostatních členů celé rodiny.

Sociálně-výchovná funkce, v této funkci učí rodina své děti přizpůsobovat se životu, učit se novým věcem, objasňuje si určité návyky, které se od společnosti očekávají. Základní úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí na vstup do života. Musím však podotknout, že v současné době tuhle roli plní vrstevnické skupiny. Někteří s rodičů si neumí přiznat vlastní chybu a za nesprávnou výchovu obviňují školu (Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. s. 82-83).

Dunovský považuje funkci sociálně-výchovnou jako nejdůležitější, v péči a zájem o dítě.

Rekreační, relaxační a zábavná funkce, plní úlohu, aby rodina nezapomínala na odpočinek, relaxaci a zábavu. Tahle funkce se týká všech členů rodiny.

Emocionální funkce, je pro rodinu velmi důležitá a nezastupitelná funkce. Pouze rodina dokáže zabezpečit takové citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Bohužel přibývá více rodin, které tuhle funkci neplní nebo jim dělá problém emocionální funkci plnit. Proto přibývá více rodin s dětmi deprivovanými a týranými (Kraus, 2008 s. 83).

Rozdělení z hlediska funkčnosti

Rodina, jako celek je především posuzována podle její funkčnosti. Dle toho rozlišujeme rodinu:

- a) **Funkční rodina** – tuhle rodinu chápeme, jako rodinu normální, harmonickou, zdravou. Je kladen důraz na výchovu dětí. Členové rodiny se navzájem respektují,

mají pevný základ, který nemůže být narušen vnějšími vlivy. Komunikace mezi členy rodiny je na dobré úrovni a jsou schopni řešit vyskytnuté problémy (Matoušek, 1993, s. 117 - 119).

- b) Problémová rodina** – v této rodině se vyskytují určité poruchy, které závažněji neohrožují rodinu nebo dítě. Problémová rodina je něco mezi rodinou funkční a rodinou dysfunkční. Rodina je schopna řešit své problémy samostatně nebo s menší pomocí (Dunovský, 1993, s. 108).
- c) Dysfunkční rodina** – rodina se vyznačuje, jako nepřátelská a nepříjemná vůči svému okolí. V těchto rodinách může přijít i k rozdělení rodiny, kdy je možné, že se dítě přidá k jednomu rodiči proti druhému (Matoušek, 1993, str. 119). Charakteristiku dysfunkční rodiny můžeme chápat, jako popírání, neřešení problémů, chybějící intimita, vzájemné obviňování, potlačování osobní identity, nenaplňování základních potřeb rodiny, chybějící pravidla a práva (Sobotková 2007, str. 33).
- d) Afunkční rodina** - tahle rodina se může stát pro dítě velmi škodlivá a dokonce může dítě ohrožovat. Velmi vážně jsou porušeny veškeré funkce rodiny. Řešením této situace může být pouze umístění nezletilého dítěte do náhradní rodiny (Kraus, Sýkora, 2009, str. 33).

2.5 Poruchy rodiny, příčina náhradní rodinné péče

Rodičovství je v mnoha případech brána jako přirozená součást života a je to velmi složitý úkol rodiče, ne každý rodič dokáže zvládnout tuhle roli. Poruchy rodičovství můžeme radit několika způsoby. Poruchy vznikají tím, že rodiče nemohou, nechtějí nebo neumějí dělat to, co je pro zdárný vývoj dítěte potřebné (Dunovský, 1999, s. 112).

Rodiče se o děti nemohou starat z důvodu nepříznivé situace, poruchou společnosti jako je například bída a nezaměstnanost a při narušení rodinného života při nemoci v rodině nebo úmrtí. Dalším důvodem může být, že se rodiče nedovedou nebo neumějí o své dítě z nejrůznějších důvodů postarat, např. nedovedou uspokojit základní potřeby dítěte, nejsou dosti zralí na výchovu vlastního dítěte, nedovedou se o dítě postarat z důvodu handicapu nebo jeden z rodičů brání druhému rodiči se o dítě postarat. Najdou se také rodiče, kteří se o dítě nechtějí postarat z důvodů důležitých poruch osobnosti rodičů, nejeví o dítě patřičný zájem a dítě zanedbávají. Z nepochopitelných důvodů se mezi rodiči najdou i takoví, kterým je dítě lhostejné, vědomě dětem ubližují, zneužívají a zanedbávají, ohrožují dítě fyzicky i duševně na jeho zdraví, až někdy dochází i k smrti dítěte. Naopak se také mezi rodiči najdou tací, kteří svou péči nadměrně přehánějí, věnují jim přehnanou pozornost, jsou na ně velmi fixovaní, mají o ně přílišnou obavu a dítě rodiče rozmazlují a pro zdárný vývoj dítěte takový přístup není příliš vhodný (MPSV, 2003).

3 Náhradní péče

Třetí kapitola se zabývá náhradní rodinnou péčí, jako základními informacemi a této rozsáhlé problematice. Berme na vědomí, že je neustále mnoho dětí, které byly opuštěny rodiči nebo jim opuštění hrozí. Zároveň existují rodiny, které po dětech touží a děti mít nemohou, nebo rodiny které již děti mají a chtějí se starat o jiné. Budeme se zabývat také rozdělením náhradní rodinné péče, historií náhradní rodinné péče a současností náhradní rodinné péče.

Základní formy náhradní rodinné péče

- náhradní výchovná péče (dále jen ústavní výchovná péče)
- náhradní rodinná péče

3.1 Ústavní výchovná péče

Ústavní péče je forma náhradní výchovné péče, kdy dítě nevyrůstá ve své biologické rodině. V této situaci se mohou nacházet děti od jejich narození až do jejich zletilosti. Ústavní péče je právně upravena zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Podle zákona § 45 o rodině, soud nařizuje ústavní nebo ochranné opatření. V ústavní péči je dítě, které má z nejruznějších důvodů nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovu nebo jsou děti svěřeny soudem do zařízení pro okamžitou pomoc. Před zařazení do ústavní péče soud zkoumá veškeré potřebné náležitosti a snaží se zajistit dítěti náhradní rodinnou péči, která má předost před výchovou ústavní (Matoušek, 1999, s. 159).

Ústavní výchovná péče je soudem určená výchovná prevence pro děti a mládež, u kterých je výchova narušena a nevede k nápravě, taktéž z důvodů pokud rodiče nedokáží výchovu zabezpečit. Ústavní péče [online] [cit.2008-06-01] dostupné z (http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html).

Náhradní výchovná péče se dělí na kolektivní a individuální péči, tzv. náhradní rodinná péče.

Rozdělení kolektivní péče patří:

- kojenecké ústavy;
- dětské domovy;
- výchovné ústavy;

- diagnostické ústavy;
- dětské psychiatrické léčebny;
- ústavní sociální péče.

Rozdělení individuální péče, též rodinné či náhradní rodinné péče patří:

- osvojení (adopce);
- pěstounská péče;
- zvláštní zařízení pro pěstounskou péči;
- poručenská péče;
- svěření do péče příbuzných;
- SOS vesničky (Opatřil a kolektiv, 2004, s. 7).

3.1.1 Zařízení ústavní výchovy

V České republice existuje více typu zařízení ústavní výchovy, které se odlišují různými způsoby financování, odlišnými metodickými pokyny, různé kvalifikace zaměstnanců, odlišnou právní úpravou. Ústavní výchova [online] [cit.2013-01-01] dostupné z (http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html).

Zabývají se prací s jednotlivcem, integrací do společnosti, poskytující konzultace, odborné informace, spolupracují s pedagogicko-psychologickými poradnami a ostatními institucemi, které spadají do jejich územní působnosti (Janský, 2004, s. 169).

Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku - institucionalizovanou péči zajišťuje Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Kojenecké ústavy pečující o děti do jednoho roku dítěte, pak následuje péče od jednoho roku do tří let věku dítěte, kde jsou umístěny do dětských domovů;

Diagnostický ústav – péči zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, které zodpovídá za chod diagnostických ústavů. Děti jsou do diagnostických ústavů umisťovány, za účelem komplexního vyšetření. Na základě vyšetření diagnostický ústav rozhodne, kam bude dítě umístěno. Pobyť v diagnostickém ústavu trvá obvykle osm týdnů.

Dětský domov, Dětský domov se školou – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy zabezpečuje chod dětských domovů do tří let, tak i dětských domovů se školou. Dětský domov zajišťuje řádnou výchovu a vzdělání dětem od tří let do osmnácti let věku dítěte (případně zletilé osobě do 19 let), na základě rozhodnutí pravomocného

soudu. Účelem dětského domova je zařídit péči dětem, které nemají poruchy chování. Děti se ve většině případech vzdělávají ve školách mimo dětský domov (Vocilka, 1999, s. 13-23).

Výchovný ústav – chod výchovného ústavu zabezpečuje rezort Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro děti od patnácti let věku dítěte do jejich plnoletosti, popřípadě po písemné dohodě do ukončení vzdělání. Do výchovného zařízení může být umístěno i dítě mladší za předpokladu, že mu byla soudem uložena ochranná výchova a má vážné poruchy chování. V ústavních zařízeních se tak zřizuje zvláštní oddělení pro děti s nařízenou ústavní a ochrannou výchovou.

4 Historie a současnost náhradní rodinné péče

Tato kapitola se zaměřuje na problematiku náhradní rodinné péče, dotýká se historického vývoje o opuštěné děti až po současnost. Historie náhradní rodinné péče je u nás poměrně dlouhodobá záležitost. Podle našeho zákona o rodině a zákona o sociálně-právní ochraně dětí za dítě odpovídá zákonný zástupce, zpravidla jeho rodiče. Pokud rodič v této roli selže, musí někdo jiný hájit zájem dítěte. Právě proto, je náhradní rodinná péče velmi důležitým a nelehkým úkolem.

4.1 Historie osvojení (adopce)

V historii je kladen zřetel na tendenci bio-psychickou, při přijetí cizího dítěte za vlastní a pečovat o ně. Poznatky z etologie člověka a z biologie chování, naznačuje, že tato schopnost je dána jak ženám, tak i mužům. Z historie se dozvídáme, že v dobách hladu, přírodních katastrof a válek bylo, dítě obtížnou přítěží. Tendencí bylo odkládání a usmrcování dětí, jak cizích tak vlastních. Děti byly usmrcovány z různých důvodů ze msty, ze strachu o mocenské postavení, ze žárlivosti, ze studu a obavy o degradaci vlastní identity před tváří dané společnosti (Matějček, 1999, s. 15-16). V době první republiky ve starém Římě osvojení nabylo formu zákonnou. Podle římského práva byly formulovány právní podmínky osvojení dítěte v pozdějších právních řádech evropských zemí – s odstupem několika staletí (Vodák, 1967, s. 28). V zákoně se praví, že osvojencem a jeho osvojitelem je podobný vztah jako mezi vlastním dítětem a jeho rodiči, používá se vyjádření „*adoption naturam imitatur*“ (Matějček, 1999, s. 16). Podle P. Vodáka (1967) dělí historii osvojení do několika fází. Fáze první představuje starý Řím. Hlavní prioritou je zájem osvojitele. Ve vyšších společenských kruzích se do praxe uvádí osvojení, hlavně k zajištění rodového jména a majetku. Roku 335 z Konstantinopole pochází první zpráva o útulcích pro osiřelé a opuštěné děti. V Miláně roku 787 byl zřízen první nalezinec. Již předtím byly v kostelích a kláštorech zřizovány schránky pro odložené děti, do kterých matky mohly odkládat své děti a doufat, že budou svěřeny lidem, kteří se o dítě budou schopni postarat. Papež Inocent III. v roce 1198 zřídil v Římě nalezinec vybavený tzv. tornem (schránka zabudovaná do zdi kláštera, aby se otočením dítě dostalo dovnitř). Fází druhou představuje doba středověku a novověku. Křesťanství v postoji k dětem vneslo zásadní obrat. Tato cesta do společnosti nebyla snadná a trvala celá staletí. Do praxe se začali zřizovat nalezince a útulky pro opuštěné děti. Pouze šlechta adoptovala děti

a hledala společenský status pro levobočky v panovnických rodinách. Chudí lidi se často ujímali opuštěných dětí, pouze z vypočítavých důvodů, používali děti jako levnou pracovní sílu. Nalezinec v Paříži roku 1638 založil Vincent de Paul – později prohlášený za svatého. Sirotci a opuštěné děti měli většinou žalostný osud a měli nejnižší společenský status (Matějček, 1999, s. 18). Fází třetí představuje doba osvícenství a obecnou potřebou se stávají nalezince pro osiřelé a opuštěné děti. V roce 1784 byl založen vídeňský nalezinec a o pět let později roku 1789 pro nemanželské děti v období osvícenství za vlády císaře Josefa II., byl zřízen také pražský nalezinec, který byl pouze přechodným útlukem pro děti před jejich umístěním do pěstounské péče. V těchto ústavech byla velká nemocnost a úmrtnost dětí z důvodu nedostatečné hygieny a lékařské péče. Ročně v pražském nalezinci v ulici Ke Karlovu, byl současný soubor dětských klinik, kde se přijímalo přibližně 3000 dětí. Především šlo o děti nemanželské a narozené v zemské porodnici, ale také i v jiných nemocnicích, v trestných nemocnicích, o děti nalezené a také přivedené policií. Císař Napoleon nařídil vybudování nalezinců s tzv. tornem. Zájem veřejnosti i státu se do popředí postavila otázka náhradní rodinné péče, dostává se s přílivem sirotek po velkých válkách – Napoleonské války, I. světová válka apod., (Vodák, s. 16-20). Fází čtvrtou bylo období první republiky. Napoleonovo gesto bylo napodobeno francouzským státem, kdy sirotky adoptoval. Ke slovu přichází psychologie, dětské lékařství a rozvíjí se tzv. Pedologie – věda o dítěti. Začíná se postupně klást velký důraz na blaho dítěte. Osvojení se začalo upravovat zvláštními zákony. Výchova dětí se „demokratizuje“. Fází pátou je doba po II. Světové válce. Podle P. Vodáka po druhé světové válce byla potlačována rodinná výchova a preferována kolektivní výchova. Vydáním zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, je rodina opět upřednostňována před kolektivní výchovou a otevírá se nová perspektiva osvojení, pěstounské péče a dalších forem náhradní péče o dítě. V tomto období vznikají nové formy náhradní péče a začíná se zavádět mezinárodní osvojení. Stoupá právní vědomí ve společnosti v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989.

V minulosti podstatnou podmínkou adopce a dřívějších právních úprav byla podmínka věku. Roku 1811 podle rakouského práva občanského zákoníku nesměl mít osvojitel vlastní děti a musel splňovat podmínku nejméně padesáti let věku osvojitele. V roce 1914 podle novely zákoníku hranice snížena na čtyřicet let osvojiteli. Osvojitelem se ze začátku nemohla stát žena, ale pouze muž. Později bylo povoleno se stát osvojitelem i ženě. Mezi osvojitelem a osvojencem nesměl být věkový rozdíl nižší než osmnáct let, na Slovensku

byla tahle hranice jen šestnáct let. V roce 1928 bylo umožněno osvojit si své nemanželské dítě, v tomto případě mohla být hranice snížena osvojitele na nižší než čtyřicet let. Pokud si dítě chtěl osvojit pouze jeden z manželů, musel mít souhlas druhého z manželů. Osvojit dítě si mohli pouze manželé. Pokud byli pokrevní rodiče osvojence naživu, museli dát souhlas k osvojení, aby mohlo být dítě osvojeno. V případě odpírání pokrevních rodičů se souhlasem o osvojení, rozhodoval o osvojení příslušný soud nebo poručnícký úřad. Usnesení o osvojení byla zanesena do zákona č. 265/1958 Sb., o právu rodinném. V novele zákona č. 15/1958 Sb., o změně předpisů o osvojení se zavedli dva druhy osvojení, které zůstaly zachovány dodnes, tj. osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné (Matejček, 1999, s. 22).

4.2 Osvojení v současné době

Osvojení neboli adopce pochází z anglického slova „adoption“, které v překladu znamená přijetí. Osvojení je nejvýznamnější formou náhradní rodinné výchovy, osvojení dítěte znamená přijmutí dítěte za vlastní, přijmout práva a povinnosti vůči dítěti, jako vlastní rodiče. Ve většině případů si dítě osvojují manželé, ale také si dítě mohou osvojit jednotlivci. Jedná se především o povinnost pečovat o dítě a zdárně ho vychovávat. V době osvojení dítěte zaniká biologické rodině veškerá práva a povinnosti, které k dítěti měla. Po osvojení dítěte a tím pádem přijetí do náhradní rodiny přebírá dítě příjmení po svých nových rodičích (Matějček, 1999, s. 14).

Náhradní rodiče, kteří si chtějí dítě osvojit do své péče, musí projít různými testy, na které dohlíží příslušný soud. Jedná se o psychologické testy, vyšetření zdravotního stavu, osobní dispozice a motivace k osvojení. Na základě pozitivních výsledků jsou náhradní rodiče zapsáni do evidence zájemců o osvojení dítěte. Dále následuje fáze seznámení se s dítětem, která se také nazývá tzv. před adopční péče. V před adopční péči budoucí náhradní rodiče pečují o dítě nejméně tři měsíce na vlastní náklady ve vlastní domácnosti. Osvojení neboli adopce upravuje zákon o rodině č. 94/1993 Sb., ustanoveným §63 a §77. Hlavním účelem osvojení je zabezpečit osvojenci rodinné prostředí a výchovu v rodině osvojitele. Soud může tedy o osvojení rozhodnout jedině tehdy, jestliže je to prospěchem dítěte i společnosti. Řízení nelze zahájit bez návrhu podaného osvojitelem, jak je tomu ve věcech u péče o nezletilé osoby. Mezi dítětem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl. Osvojitel musí zaručit, že osvojení dítěte bude k jeho

prospěchu a dobrému vývoji. Osvojeno může být dítě nezletilé a právně volné (Bubleová, 2010, s. 6).

Právně volné dítě znamená, že jeho biologičtí rodiče podepíší souhlas s osvojením, před nebo před orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Mohou nastat i případy, kdy souhlas rodičů není třeba. Jedná se o situace, kdy biologičtí rodiče po porodu dítěte neprojeví zájem po dobu dvou měsíců nebo kdy neprojeví opravdový zájem po dobu šesti měsíců Náhradní péče [online] [cit.2013-03-10] dostupné z (<http://www.naruc.cz/centrum-podpory-pestounskych-rodin/>). Krajské úřady a ministerstvo práce a sociálních věcí zprostředkovávají osvojení podle zákona č. 359/1999Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V případě tzv. přímé adopce se tohle zprostředkování nepoužívá, pokud návrh podává osoba blízká nebo přímá. V tomto případě se zmíněné zprostředkování neprovádí podle § 20 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Osvojitelé mají stejnou rodičovskou zodpovědnost, jako při výchově vlastního dítěte §63 odst. 1. V návrh musí být uvedeno, jakého osvojení se osvojitel domáhá, a soud je jejich návrhem zavázán. Podle toho v jakém správní obvodu má nezletilé dítě trvalé bydliště, je přiřazen příslušný okresní soud. Soud přesně vymezí okruh účastníků řízení, jako jsou osvojované dítě, rodiče dítěte, osvojitele apod.. Rodiče osvojovaného dítěte nejsou účastníky řízení tehdy, jestli není třeba k osvojení jejich přivolení. Soud je povinen poučit v průběhu řízení osvojitele o účelu, obsahu i dosahu osvojení. Osvojení [online] [cit.2013-05-10] dostupné z (<http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>).

Podle zákona o rodině číslo 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů osvojení rozlišujeme na dvě základní formy a to osvojení zrušitelné a osvojení nezrušitelné. Osvojení vyžaduje právní úpravu, splnění řady dalších podmínek, které soud zkoumá v rámci řízení o osvojení. Některé z podmínek osvojení jsou pro oba typy společné. Pro podmínky nezrušitelného osvojení, jsou nadále stanoveny další podmínky, které jsou přísnější s ohledem na závažnost právních následků.

Osvojení zrušitelné neboli osvojení prvního stupně (prosté), již podle názvu rozumíme, že se dá v některých případech zrušit. Takové osvojení lze zrušit pouze na základě soudního rozhodnutí, a to na základě žádosti osvojitele nebo osvojence.

Osvojení nezrušitelné neboli druhého stupně, spočívá v tom, že na základě soudního rozhodnutí jsou náhradní rodiče zapsáni do matriky na místo biologických rodičů a také rovněž i do rodného listu dítěte. Formu nezrušitelnou již zrušit nelze (Bubleová, 2010 s. 6).

Zákon o rodině připouští, že zrušení osvojení, může být na základě rozhodnutí soudu, z důležitých důvodů. Osvojení může být zrušeno, pokud je osvojenec zletilý, popřípadě na základě dohody mezi osvojitelem a osvojencem, ale musí být sepsána soudem.

4.3 Historie pěstounské péče

„Děti ty zasluhují pečlivé pozornosti, ony samy brániti se nedovedou. Hled'me z nich odchovati sobě zdravé, duševně i tělesně vyvinuté občany a nebude nám třeba starati se později o trestance a mrzáky“ (Vojtěch Franc, 1884).

Pěstounská péče byla zavedena zákonem č. 50/1973 Sb.. Pěstounskou péčí můžeme definovat formu náhradní rodinné výchovy, která je státem garantovaná a kontrolovaná (Bubleová, 2010 s. 6). U nás se pěstounská péče vyskytovala v tzv. pěstounských koloniích. Takzvané zaměstnání pěstounských rodin spočívalo na podkladě odchovávaných dětí. Děti byly svěřovány do spolehlivých rodin s dobrou výchovou. Předchůdcem pěstounské péče byla nejspíše instituce placených kojných, se kterou se setkáváme již ve středověku v Římě. Ženy pěstounky a chůvy patřily mezi služebnictvo patriciátu a zámožných rodin. Běžnou praxí v této době bylo svěřit dítě kojné na dva roky na venkov. V době osvícenství na konci 18. století docházelo k zřizování nalezinců. V období druhé poloviny 19. století zůstává instituce placené kojné, ale změnil se oficiální název na „pěstoun“. Začíná se angažovat i stát, který využívá služeb pěstounek a posílá k nim na výchovu děti z nalezinců. Děti tak jsou posílány již od narození k pěstounkám na venkov a pobývají tam šest let, jsou tam horší ekonomické a hygienické podmínky. Péče byla placena z peněz přidělených Zemským fondem (Matějček, 1999 s. 11 - 28).

V období I. republiky se pěstounská péče rozdělovala na čtyři typy péče. První z nich byla pěstounská péče nalezenecká, vyznačovala se krátkodobým pobytem v ústavu a nadále svěřením do pěstounské péče. Do péče bylo dítě svěřeno cizím lidem a za peněžní odměnu. V určitém dosaženém věku bylo dítě navraceno nalezinci (původně v 6 letech, později v 10 letech, ale i v 16 letech). Druhým typem pěstounské péče byla tzv. vytvářená. Vytvářená pěstounská péče byla kontrolovaná *Okresními péčemi o mládež*, cílem této péče bylo najít dítěti spolehlivé pěstouny. Třetím typem pěstounské péče bylo uplatňování v rodinných koloniích. Děti byly svěřovány vhodným rodinám, které doporučovaly sociální pracovnice. Sociální pracovnice kontrolovaly a dohlížely na správnou výchovu umístěných dětí do pěstounských rodin. Počátkem 20. století tato myšlenka vznikala

na Moravě a postupně se rozšířila také do Čech. Posledním typem pěstounské péče bylo svěření dítěte na výchovu osobám, se kterými se biologičtí rodiče dohodly, bez soudního jednání. Biologičtí rodiče své děti svěřovaly jejich prarodičům nebo jiným příbuzným (Bubleová, 2000, s. 49-50). Po 2. Světové válce došlo k výrazným negativním změnám, tak jako u adopce tak také i v pěstounské péči. V roce 1953 byla pěstounská péče zrušena, kromě příbuzenské (Matějček, 1999 s. 30).

4.4 Pěstounská péče v současné době

Králíčková definuje pěstounskou péči následně: *„Zvláštní formu státem zprostředkovanou, řízenou a kontrolovanou náhradní výchovu v rodině nebo prostředí rodinu připomínající, zabezpečovanou též z jeho strany hmotnou podporou“*.

Osobně si myslím, že pěstounská péče v České republice je nedoceněna, protože pěstouni jsou obyčejní lidé s výjimečnými schopnostmi. Myslím si, že dětem je v rodině vždy lépe, protože jako lidé potřebujeme k životu mámu, tátu, prarodiče apod., abychom se mohli vyvíjet a dokázali pochopit model rodiny. Abychom mohli následně zakládat vlastní rodiny. Účelem pěstounské péče je zabezpečit dítěti péči v rodinném prostředí a to odbornou péčí ve vlastní rodině. Pěstounská péče se výrazně liší od osvojení tím, že v pěstounské péči se nejedná o začleňování dítěte do rodiny pěstouna. Ze strany pěstouna je dítě podporováno, aby byl zachován vztah s pokrevními rodiči. U biologických rodičů se práva a povinnosti k dítěti nemění, nadále plní rodičovskou zodpovědnost a vyživovací povinnost. Rodiče dítěte mají nárok na styk s dítětem. Dítěti v pěstounské péči zůstává zachováno také právo na dědictví po svých biologických rodičích (Matějček, Z., 1999, s. 30). Pěstounskou péči můžeme definovat formu náhradní rodinné výchovy, která je státem řízená a kontrolovatelná. Dítě se svěruje do pěstounské péče (§45a- 45 zákon o rodině). Dítě může být umístěno do společné pěstounské péče manželů. Pěstounem se také může stát občan, který splňuje osobní předpoklady, zejména morální a zdravotní a dokáže zajistit řádnou výchovu dítě, pěstoun musí mít plnou způsobilost k právním úkonům. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče za předpokladu, že jeho rodiče nemohou zabezpečit jeho správnou výchovu, také z důvodu, že rodiče odmítají dát souhlas s osvojením dítěte, pokud rodiče nežijí a soudem ustanovený poručník nemá povinnost osobně, dlouhodobě zabezpečovat péči dítěti. Na základě soudního pravomocného rozhodnutí vzniká pěstounská péče. Příslušný soud rozhoduje o řízení pěstounské péče, v jehož obvodu má dítě trvalý pobyt. Všichni účastníci řízení

u příslušného soudního řízení jsou obeznámeni s vyžadujícími podmínkami a potřebnými informacemi. Pokud je dítě nezletilé, je zastoupeno opatrovníkem. Pěstoun je povinen o dítě pečovat a vykonávat přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti. Pěstoun zajišťuje řádnou výchovu dítěte. Pěstoun dostává za péči odměnu pěstouna a měsíční příspěvek na úhradu potřeb dítěte. I v případě pěstounské péče probíhající tříměsíční šetření, tzv. předpěstounské období, která sleduje sociální pracovnice. Po uplynutí tříměsíčního šetření je možné podat návrh k soudnímu jednání o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Pěstounská péče je upravena zejména v zákoníku č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení o zprostředkování pěstounské péče a o zařazení pro výkon pěstounské péče jsou uvedené v zákoníku č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů právně upravuje dávky pěstounské péče a nemocenské a důchodové pojištění pěstounů je zakotveno v právních předpisech o sociálním zabezpečení.

V České republice jsou uplatňovány dva typy pěstounské péče, a to pěstounská péče individuální a pěstounská péče skupinová. Individuální pěstounská péče probíhá v rodinném prostředí a to s pěstounem nebo pěstounkou, kteří mají i vlastní děti. Individuální pěstounská péče do rodiny umisťuje jedno nebo čtyři děti. Skupinová pěstounská péče se uskutečňuje v tzv. zařízeních pro výkon pěstounské péče. Jde především o velké rodiny, do kterých jsou umisťovány čtyři až šest dětí. V těchto rodinách mají pěstouni i vlastní děti. Další možnost skupinové pěstounské péče jsou tzv. SOS dětské vesničky, v těchto vesničkách je přibližně deset až dvanáct domečků. Hlavou celé SOS vesničky je zpravidla muž, psycholog nebo pedagog. Matky pěstounky přijímají zpravidla šest a více dětí, s nimiž žije v jednom domku. Psycholog nebo pedagog pomáhá pěstounkám zvládat složitější situace, které se týkají výchovy dětí. [online] [cit. 2013-11-10] dostupné z (http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/pest_pece.htm).

Zánik pěstounské péče

Pěstounská péče zaniká z důvodu podle platné právní úpravy:

- dosažení zletilosti;
- úmrtím dítěte nebo pěstouna;
- rozhodnutím soudu;
- společná pěstounská péče zaniká úmrtím jednoho z pěstounů;
- rozvodem manželství pěstounů.

4.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

V zákoně o rodině podle § 45a odst. 2 najdeme, při zřízení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu může být velmi prospěšný pro kvalitní práci s rodinami. Svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu určuje soud a to podle právního předpisu, kdy jsou vhodné osoby zařazeny do evidence osob pro pěstounskou péči na přechodnou dobu. Pokud je dítě svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu, je soud povinen provádět šetření jednou za tři měsíce, aby zjistil, zdali nenastaly nějaké změny, ohledně péče. Dítě je svěřeno do pěstounské péče na přechodnou dobu z důvodu, kdy se rodič z vážných důvodů nemůže o dítě starat, také po pravomocném rozhodnutí soudu, že není třeba souhlasu rodičů k osvojení podle zákona § 68a. Dítě lze svěřit manželům, v případě úmrtí jednoho z nich zůstává dítě v pěstounské péči a zodpovědnost přebírá druhý z manželů. Po rozvodu manželů je nutné, aby rozhodl příslušný soud o následné péči na přechodnou dobu. Při rozhodnutí jednoho z manželů na pěstounskou péči na přechodnou dobu je nutno souhlasu druhého manžela, pokud je způsobilost k právním úkolům.

4.4.1 Dávky pěstounské péče

Dávky pěstounské péče podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Dávky pěstounské péče se poskytují pěstounovi, který není pěstounem pouze na přechodnou dobu dále pěstounovi, který se stará o nezaopatřené dítě a osobě, která má dítě v osobní péči, k němuž nemá vyživovací povinnost.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle §47f zákona č. 359/1999 Sb.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nárok nezletilé nezaopatřené dítě v pěstounské péči. Nárok je využíván do zletilosti dítěte, nejdéle do dvacátého šestého roku věku dítěte pokud žije dítě ve stejné domácnosti s pěstounem.

Dítě ve věku	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
Do 6 let	4500
Od 6 do 12 let	5550
Od 12 do 18 let	6350
Od 18 do 26 let	6600

Tabulka č. 1 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

Nezaopatřené dítě ve věku	Stupeň závislosti I	Stupeň závislosti II	Stupeň závislosti III	Stupeň závislosti IV
Do 6 let	4650	5550	5900	6400
Od 6 do 12 let	5650	6800	7250	7850
Od 12 do 18 let	6450	7800	8300	8700
Od 18 do 26 let	6750	8100	8600	9000

Tabulka č. 2 Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte

Odměna pěstouna

Odměna je určena osobě pečující o cizí dítě v pěstounské péči. Odměna se posuzuje jako plat pro účely zdravotního pojištění pojistného na sociální zabezpečení. Dále má nárok na odměnu také osoba v evidenci, která vykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Počet dětí v pěstounské péči	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně
1	8000
2	12000
3 nebo 1 závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II,III,IV, jde-li o osobu v evidenci	20000
1 dítě na pomoci jiné osoby, které je svěřeno na přechodnou dobu ve stupni II, III, IV	24000

Tabulka č. 3 Výše odměny pěstouna v Kč

Příspěvek na převzetí dítěte

Tímto příspěvkem se přispívá na nákup potřebných věcí dítěti přicházející do náhradní rodinné péče osobě pečující. Výše příspěvku je pevně stanovena, podle věku dítěte. Osoba v evidenci nemá nárok na příspěvek při převzetí dítěte.

Věk dítěte	Příspěvek při převzetí dítěte v Kč
Do 6 let	8 000
Od 6 do 12 let	9 000
Od 12 do 18 let	10 000

Tabulka č. 4 Příspěvek při převzetí dítěte v Kč

Příspěvek na zakoupení motorového vozidla

Na příspěvek na zakoupení motorového vozidla má nárok osoba pečující, která pečuje nejméně o tři nezaopatřené děti ve své domácnosti. Příspěvek je poskytován, ve výši 70% ceny motorového vozidla, výdajů a oprav, nejvýše však do 100 000Kč. Motorové vozidlo nesmí být používáno na výdělečnou činnost.

4.6 Poručenství

V poručenské péči lze plnit do jisté míry funkci náhradní rodinnou péči, jedná se o rodině právní vztah. Předpokladem určení poručníka je skutečnost, že nezletilé dítě nemá zákonného zástupce. Příslušný soud podle místa trvalého bydliště dítěte ustanoví daného poručníka s jeho souhlasem. Poručníkem podle platné právní úpravy může být příbuzný dítěte, ale zákon o rodině dává přednost tomu, koho označili rodiče, pokud tak bylo označeno. Poručník musí zaručovat, že funkci bude plnit ku prospěchu dítěte. Soudem ustanovený poručník skládá slib, že bude řádně vykonávat povinnosti z vyplývající funkce poručníka a dodržovat pokyny soudu. Povinnosti a rozsah práv poručníka je vychovat, zastupovat a spravovat záležitosti dítěte místo jeho rodičů. Poručník je nezletilému dítěti stanoven za předpokladu, že dítěti rodiče zemřeli nebo nemají plnou způsobilost k právním úkonům popřípadě z důvodu zbavení rodičovské zodpovědnosti. Poručník ze zákona nemá k dítěti vyživovací povinnost. Jakékoliv podstatné rozhodnutí týkající se nezletilého dítěte musí schválit a určit soud. Způsoby zániku poručenství jsou např. dosažení zletilosti dítěte, smrtí dítěte, osvojením nezletilého dítěte, pravomocným rozhodnutím soudu, smrtí poručníka, rozhodnutím soudu o vrácení rodičovské zodpovědnosti.

4.7 Svěření dítěte do jiné péče fyzické osoby než rodiče

„Zákon o rodině upravuje § 45, je svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče, o kterém může soud rozhodnout, vyžaduje-li zájem dítěte a fyzická osoba poskytuje záruku jeho řádné výchovy a se svěřením dítěte souhlasí. Při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému“.

V podstatě se jedná o nejvolnější formu náhradní rodinné výchovy. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče se upřednostňuje zejména v případech nezletilých rodičů dítěte. Je zde předpoklad, že se dítě bude moci vrátit do původní rodiny. Dítě může být svěřeno z různých důvodů např. subjektivní nebo objektivní nedostatky výchovy nevhodné bytové poměry, onemocnění nebo úrazu. Tato forma náhradní rodinné výchovy vzniká na základě rozhodnutí soudu. Soud vždy vymezí práva a povinnosti k dítěti. Podmínkou zůstává vyživovací povinnost rodičů k dítěti. Pokud rodič neplní vyživovací povinnost vůči dítěti, tak by měla osoba, ke které je dítě svěřeno z právního hlediska vymáhat výživné po biologických rodičích dítěte. Pokud soud nestavoví jinak, rodičům

je zachována rodičovská zodpovědnost a biologičtí rodiče zůstávají zákonnými zástupci dítěte. Dítě může být svěřeno jednotlivci, pokud splňuje předpoklady zdárné výchovy dítěte. Dítě se svěřením musí souhlasit. Děti jsou svěřovány převážně prarodičům a není vyloučeno ani svěřením dítěte do výchovy staršího zletilého sourozence [online] [cit. 2013-02-21] dostupné z (<http://www.mpsv.cz/cs/14501>). Podle zákona č. 359/1999 Sb., § 19, odst. 5, o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění má sociální pracovník obecního úřadu obce s rozšířenou působností povinnost sledovat dítě svěřené do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, má povinnost navštěvovat rodinu, ve které dítě žije, a to nejméně jednou za tři měsíce v období prvních šesti měsíců péče nahrazující péči rodičů, v souladu se zájmy dítěte podle potřeby nejméně však jednou za šest měsíců. Svěřením dítěte do výchovy, jiné než fyzické osoby zaniká při, dosazení zletilosti dítěte, smrti dítěte nebo fyzické osoby, společná výchova zaniká rozvodem manželů a nejdůležitějším faktorem zániku je rozhodnutí pravomocného soudu.

5 Profesionální pěstounská péče

„Hlavním smyslem profesionální pěstounské péče je přijímání dětí vyžadujících zvláštní péči na krátkodobé až dlouhodobé pobyty určité azylově-terapeutické období, po které bude stanovena psychosociální a zdravotní diagnóza a prognóza dítěte. V optimálním případě, při souběžné, citové a účelné práci, bude moci být dítě navráceno do původní rodiny, jinak pro ně bude vyhledána rodina náhradní, která má možnost s dítětem se postupně seznámit a přijmout je do své péče“ (Bubleová, 2012, s. 20).

5.1 Krátkodobá profesionální pěstounská péče

V krátkodobé profesionální pěstounské péči se jedná o péči nejdéle na jeden rok. Pěstoun, který se chce stát profesionálním pěstounem i když jen na krátkodobou péči musí, absolvovat různé psychotesty, musí absolvovat řadu odborných kurzů a musí být neustále pod dohledem sociálního pracovníka [online] [cit. 2013-12-05] dostupné z (<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/242699-kraj-nema-dostatek-kratkodobych-profesionalnich-pestounu/>). Krátkodobá profesionální pěstounská péče, je tedy péče pro okamžitou pomoc, kdy mohou poskytnou rodině čas na vyřešení jejich problémů.

5.2 Dlouhodobá profesionální pěstounská péče

Dlouhodobá profesionální pěstounská péče by měla sloužit po dobu několika měsíců až let. Z logického důvodu navazuje na krátkodobou pěstounskou péči, kdy biologické rodině nestačil předešlý čas na vyřešení problémů a není schopna se o dítě postarat. Vztahy s biologickou rodinou zůstávají uchovány a v případě zjištění, že se rodina znovu dokáže postarat o dítě umístěné v dlouhodobé profesionální péči, vrací se zpět do svého rodinného prostředí.

Profesionální pěstounská péče je nový pojem ve formě náhradní rodinná péče, která byla doposud známa zejména v zahraničí. Je to forma náhradní rodinné péče, která je státem koordinovaná, řízená, kontrolovaná a placená. Liší se od tradiční pěstounské péče délkou trvání, které je přizpůsobeno potřebám dítěte i jeho biologické rodiny. Péče o ohrožené děti bez rodinného zázemí je již v Evropě na vysoké úrovni. Kvalita v evropských státech se v této péči liší. Ve státech střední a východní Evropy se státy snaží

směřovat k mimo ústavní péči o děti. Vyskytuje se, větší počet dětí, který vyrůstají mimo svou biologickou rodinu, tím pádem patří mezi vysoký počet umístění dětí do ústavních zařízení. Oproti zemím západní Evropy, kde je menší procento umístěných dětí v ústavních zařízeních. Zde vznikla také profesionální pěstounská péče převážně ve Velké Británii (MPSV). V posledních letech bylo zjištěno, že dochází v rámci náhradní rodinné péče k velkému problému. Řešily se otázky ubývání zájemců o svěření dítěte do pěstounské péče a z druhého hlediska přibývání dětí opuštěných a sociálně potřebných. Vyřešení těchto problémů by měla pomoci profesionální či terapeutická pěstounská péče. Profesionální péče se již osvědčila v mnoha zemích velmi úspěšně. V České republice byla doposud forma náhradní rodinné péče opomíjena i přes dlouhodobé upozorňování odborníků. V posledních letech však nastaly změny v oblasti tohoto problému. V České republice je poslední dobou téma náhradní rodinná péče tématem velmi diskutovaným, Také proběhly výzkumy, které se podrobně zaměřovaly právě na profesionální pěstounskou péči. V roce 2002 v časopise „Náhradní rodinná péče“ byl publikován tzv. „Návrh modelu profesionální pěstounské péče“ (Bubleová, 2010, s. 6-10).

V České republice profesionální pěstounská péče začala fungovat začátkem roku 2013, kdy rodiny začali přijímat děti v nouzi na přechodnou dobu. Podle odboru ministerstva práce a sociálních věcí se při zavedení výše odměny, jako platu profesionální péči počet pěstounských rodin zvýšil. Podle plánů ministerstva práce a sociálních věcí je potřeba nejméně 300 takových profesionálních pěstounských rodin, aby děti nekončily v ústavních zařízeních. Příprava profesionálních pěstounů je velmi náročná. Podle novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí, budou umisťovány do pěstounské péče na přechodnou dobu, dokud jim nebude nalezena vhodná profesionální rodina pěstounů, z důvodu toho, že s umisťováním dětí do dětských domovů a ústavů se již nepočítá. Předpokladem ministerstva práce a sociálních věcí je, že od 1. ledna 2014 by žádné dítě nemělo být umístěno v kojeneckém ústavu, nadále se chystá zrušit také dětské domovy. Toto ustanovení ustanovila mezinárodní organizace UNICEF, dětský fond Organizace spojených národů, z důvodu toho, že Česká republika má velmi mnoho dětí v ústavní péči. Podle mého názoru je profesionální pěstounská péče dobrým úmyslem, pokud dokáže zabezpečit dítěti péči, již od útlého věku v rodinném prostředí. Důležitou otázkou k tématu, profesionální pěstounské péče je, zda pěstouni budou funkci zvládat. Profesionální pěstouni musí být bezúhonný, musí splnit úspěšně psychotesty, také absolvovat povinné školení. Po splnění těchto kritérií profesionální pěstoun má uzavřen pracovní poměr

s úřadem práce, od kterého pobírá plat a je za něj odváděno zdravotní a sociální pojištění [online] [cit. 2013-05-13] (<http://www.invarena.cz/?p=4815>). Podle mého názoru musí být profesionální pěstouni velmi citově i psychicky silní a odolní. Musí být schopni přijmout kdykoliv a jakékoliv dítě, ale také i naopak se musí umět smířit s tím, když se dítě vrátí do biologické rodiny nebo se pro něj najde rodina nová.

6 Výzkumná část

V předchozích kapitolách jsme se seznámili s teoretickou částí a ve výzkumné části provedeme průzkum s pomocí dotazníku.

6.1 Metodologie, organizace výzkumu a cíl výzkumu

Výzkumná část je založena na kvantitativním výzkumu formou dotazníku. Kvantitativní výzkum objasňuje podstatu klasického pedagogického výzkumu a analyzuje jeho základní fáze. Věnuje pozornost informačním zdrojům výzkumu a předkládá výhody i nevýhody kvalitativního přístupu. Je to základní metoda zpracování výsledků měření. Ke kvalitativnímu výzkumu je potřeba větší počet dat a respondentů. (Chrásky, M., 2007, s. 40)

V kvantitativním výzkumu jde především o stanovení otázek s předem danou odpovědí, aby s poskytnutých dat vyplynuly podstatné a potřebné informace k dosažení cíle výzkumu.

Pro získání potřebných informací jsem vypracovala dotazník, který obsahuje 11 uzavřených otázek s předem stanovenou nabídkou odpovědí. Dotazník byl anonymní. Otázky jsem se snažila definovat jasně a srozumitelně.

Ve výzkumné části se budu zabývat náhradní rodinnou péčí a její problematikou. Domníváme se, že v současné době je tohle téma poměrně aktuální a často diskutované. Je to téma, které vyvolává časté otázky, týkající se dětí neplánovaného rodičovství, ale také jejich výchovy a péče.

Dotazník jsem zaměřila, na zjištění, zda je tímto problémem společnost obeznámena v dostatečné míře. Zda je široká veřejnost informována o možnostech umístění potřebných dětí a tím způsobem jestli jsou ochotni nějakým způsobem dětem bez rodiny, s problémovou biologickou rodinou pomoci. V mém dotazníku bych se chtěla zaměřit na důležité otázky. Vzal/a byste si dítě do náhradní rodinné péče? Víte, co to náhradní rodinná péče znamená? apod. Na základě vyplněných dotazníků jsem se zaměřila na vytvoření grafického znázornění a důkladného popisu výzkumné části. Dále bych se zaměřila na návrh řešení zjištěných informací a následujícího návrhu řešení dané problematiky.

6.2 Charakteristika souboru respondentů

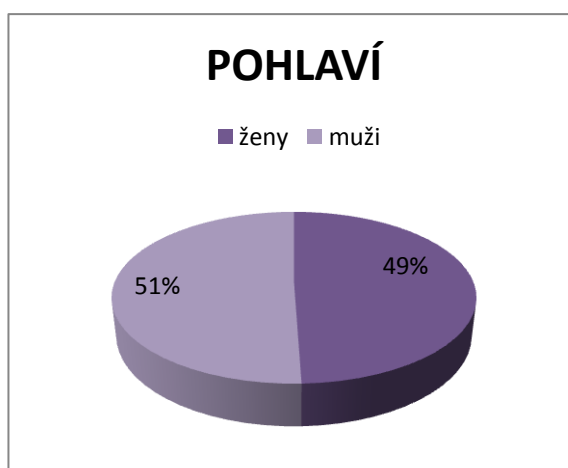
Na výběr respondentů jsem se s žádostí o vyplnění dotazníků obrátila na laickou i zainteresovanou skupinu obyvatel z různých sociálních skupin, kde jsem se snažila oslovit co nejširší věkovou oblast od 15 let do 65 let. Z celkového počtu 110 respondentů, kteří vyplnili předložený dotazník, bylo 54 žen a 56 mužů ve věku od 15 let do 65 let, se vzděláním základním, středoškolským i vysokoškolským.

6.3 Podmínky při sběru dat

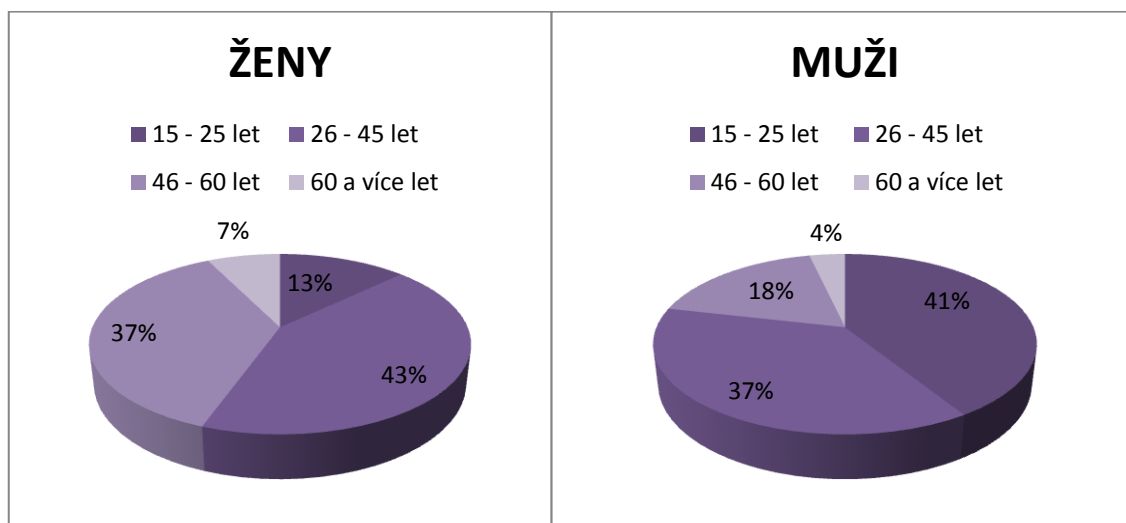
Průzkum probíhal v měsících od června do srpna roku 2013. V měsíci září roku 2013 byl průzkum ukončen, mezi občany České republiky bylo celkem rozdáno 150 nevyplněných dotazníků. Z počtu rozdaných 150 dotazníků, bylo vráceno 110 řádně vyplněných, které bylo možno použít pro vyhodnocení dané problematiky.

6.4 Vlastní výzkum

Body 1 až 3 směřovaly ke zjištění skladby respondentů. Vyhodnocením otázek 1 až 3 bylo zjištěno, že z celkového počtu 110 respondentů bylo 54 žen a 56 mužů. Z počtu 54 žen bylo 7 ve věku 15 – 25 let, 23 ve věku 26 – 45 let, 20 ve věku 46- 60 let, 4 ve věku 61 a více. Z počtu 55 mužů bylo 23 věku 15 – 25 let, 21 ve věku 26 – 45 let, 10 ve věku 46- 60 let, 2 ve věku 61 a více. Z počtu 54 žen a 55 mužů bylo zjištěno, že se základním vzděláním bylo 21 osob, se středoškolským vzděláním 46 osob a vysokoškolským vzděláním 43 osob.

Graf č. 1 Složení respondentů podle pohlaví

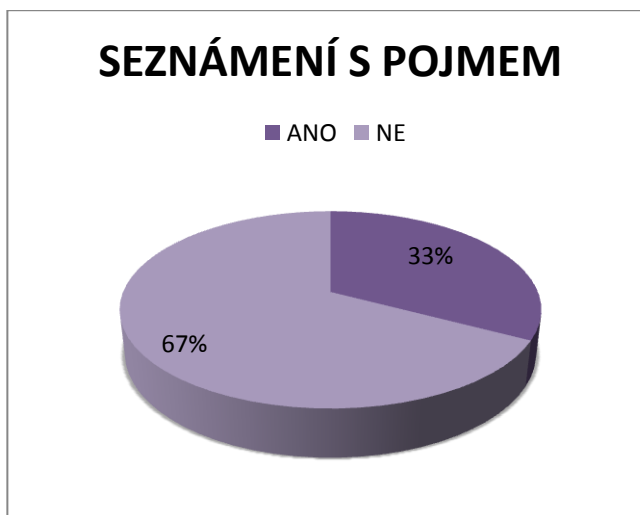

Graf č. 2 Složení respondentů podle věku

Graf č. 3 Složení respondentů podle vzdělání

Vyhodnocením otázky 4 bylo zjištěno, že z celkového počtu 110 respondentů, že 36 dotazovaných ví, co znamená náhradní rodinná péče a 74 osob nepřišla z náhradní rodinnou péči, do kontaktu.

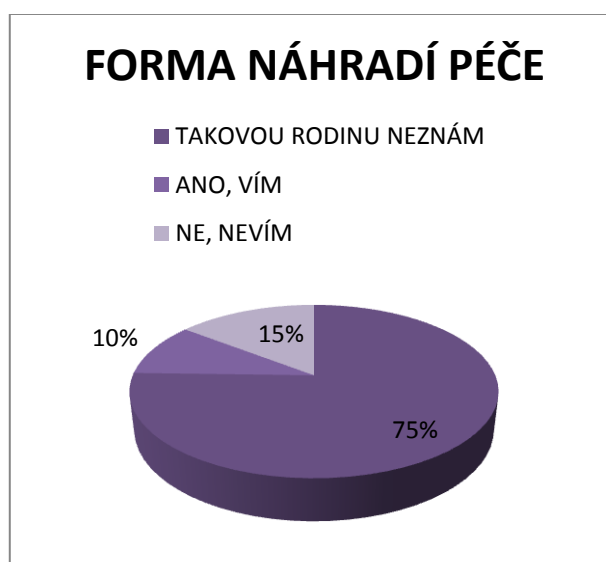

Graf č. 4 Víte, co je to náhradní rodinná péče?

Vyhodnocením otázky č. 5 a č. 6 bylo zjištěno, že z celkového počtu 110 respondentů, zná 27 osob rodinu ve svém okolí, která vychovává děti v náhradní rodinné péči a 81 osob žádnou takovou rodinu ze svého okolí nezná nebo s ní nepřišla do kontaktu. Dále bylo vyhodnocením zjištěno, že pokud dotazované osoby rodinu s dítětem v pěstounské péči znají, zná pouze 11 osob přesně, o jakou náhradní rodinnou péči se jedná. Z 16 dotazovaných osob znajících takovou rodinu přesně neví, o jakou náhradní rodinnou péči se jedná. 83 dotazovaných osob takovou rodinu vůbec nezná.

Graf č. 5 Znáte, nějakou rodinu ve svém okolí, která vychovává děti v náhradní rodinné péči?

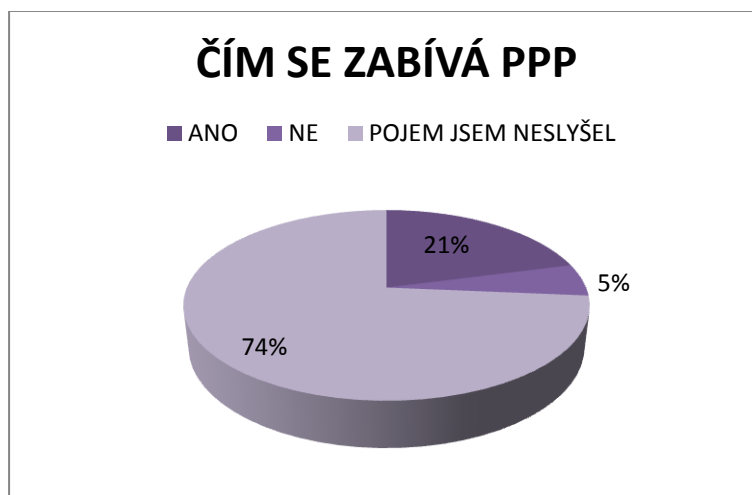

Graf č. 6 Pokud ano, víte v jaké náhradní rodinné péči je dítě vychováváno (pěstounská, adoptivní....)?

Vyhodnocením otázky č. 7 až č. 9 bylo zjištěno, že z celkového počtu 110 respondentů, o profesionální péstounské péči slyšelo pouze 29 osob a 81 osob o ní neslyšelo. Osoby, které o profesionální péstounské péči byly informovány nejčastěji z internetu, novin a televize většina se s pojmem prozatím nesetkala a hlouběji se s tímhle pojmem nezabývala.

Graf č. 7 Slyšel/a jste již někdy o profesionální péstounské péči?

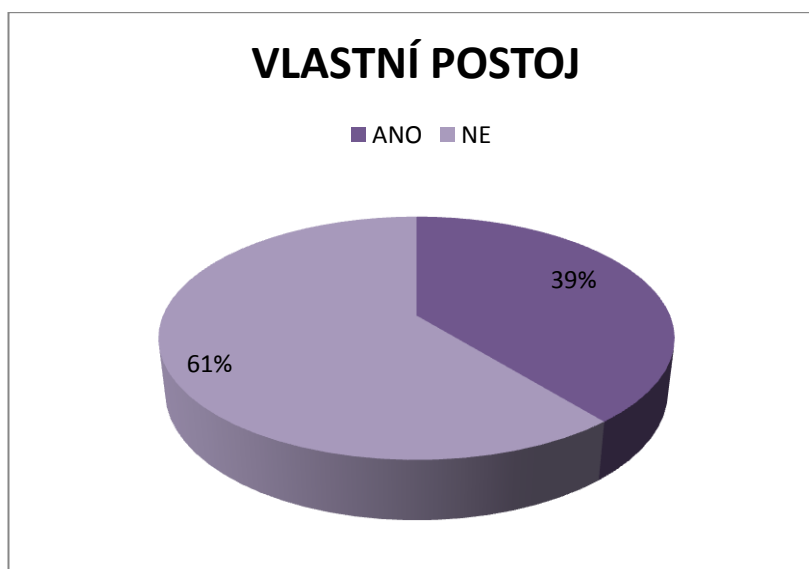

Graf č. 8 Pokud ano, víte, čím se zabývá?

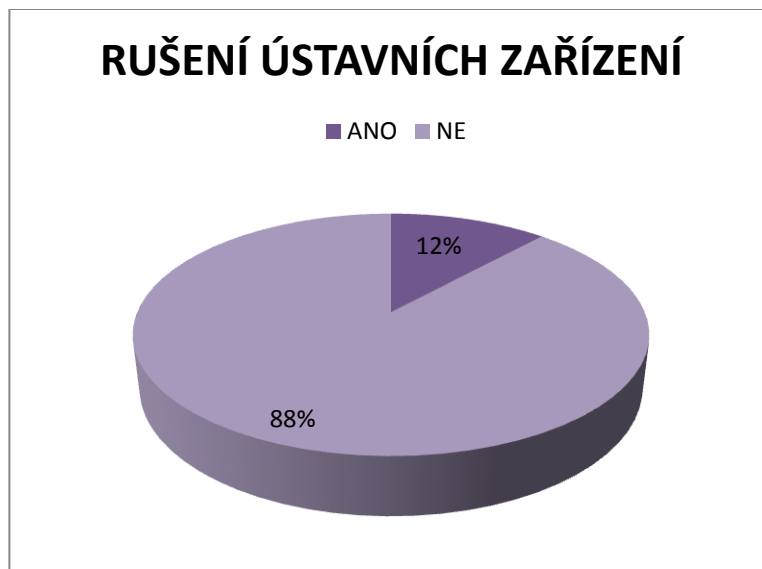
Graf č. 9 Z jakého zdroje jste se dozvěděl/a o profesionální pěstounské péči?

Otázkou č. 10 bylo vyhodnoceno, že by dítě z kojeneckého nebo dětského domova přijalo do náhradní rodinné péče 43 respondentů a 67 by dítě nepřijalo.

Graf č. 10 Přijal/a byste dítě, z kojeneckého ústavu nebo dětského domova do náhradní rodinné péče?

Vyhodnocením otázky č. 10 bylo zjištěno, že s rušením kojeneckých ústavů a dětských domovů nesouhlasí většina dotazovaných a to 97 osob.

Graf č. 11 Souhlasíte s rušením kojeneckých ústavů a dětských domovů?

Na základě dotazníků jsem pro přehlednost vypracovala následující tabulku, kde jsou shrnuty veškeré odpovědi všech dotazovaných respondentů, které jsem oslovila.

Dotazník „Náhradní rodinná péče“								
1. Kolik je Vám let?	15 - 25 let		26 - 45 let		46 – 60 let		61 a více let	
	30		44		30		6	
2. Jste muž nebo žena?	Muž		Žena					
	56		54					
3. Jaké máte vzdělání?	Základní		SŠ		Vysokoškolské			
	21		46		43			
4. Víte co je to náhradní rodinná péče?	ANO		NE					
	36		74					
5. Znáte nějakou rodinu ve svém okolí, která vychovává děti v náhradní rodinné péči?	ANO		NE					
	27		83					
6. Pokud ano, víte v jaké náhradní rodinné péči je dítě vychováváno (v pěstounské, adoptivní...)?	Takovou rodinu neznám			ANO, vím		NE, nevím		
	83			11		16		
7. Slyšel/a jste již někdy o profesionální pěstounské péči?	ANO		NE					
	29		81					
8. Pokud ano, víte, čím se zabývá?	ANO		NE		POJEM JSEM NESLYŠEL			
	23		6		81			
9. Z jakého zdroje jste se dozvěděl/a o profesionální pěstounské péči?		INTER	NOVINY		LETÁK	JINÉ	NEZNÁ	
	TV	NET						
	3	15	4		0	8	7	
10. Přijal/a byste dítě z kojeneckého ústavu nebo dětského domova do náhradní rodinné péče?	ANO		NE					
	43		67					
11. Souhlasíte s rušením kojeneckých ústavů a dětských domovů?	ANO		NE					
	13		97					

Tabulka č. 5 Shrnutí dotazníku náhradní rodinné péče

6.5 Průzkumné závěry

Průzkum jsem realizovala ve svém okolí ve Zlínském kraji. Předmětem průzkumu bylo zjistit zda je společnost dostatečně informována o náhradní rodinné péči a její problematice a zda je veřejnost ochotna pomoci dětem bez domova popřípadě jim poskytnou místo ve vlastní rodině. Průzkumné šetření bylo prováděno mezi osobami laickými i zainteresovanými. Vzdělání oslovených respondentů bylo se základním, středoškolským i vysokoškolským vzděláním. Vyhodnocení dotazníku mě velmi překvapilo, protože větší procento se skládalo se středoškolských a vysokoškolských respondentů, kteří do této doby nebyli seznámeni s uvedenou problematikou. Skutečnost, že oslovení respondenti nejsou informováni o problému náhradní rodinné péče nebo se s pojmem nikdy nesetkali mě přijde nepřijatelná. Nedostatečné informace o náhradní rodinné péči se nevyskytují pouze u laické veřejnosti, ale také i u některých sociálních pracovníků a zaměstnanců v sociálních službách. Po osobním kontaktu s respondenty jsem zjistila, že veřejnost má málo informací nejen o profesionální pěstounské péči, ale také i o klasické pěstounské péči a adopci.

Z dotazníku nadále vyplývá, že převážná část respondentů nikdy pojem profesionální pěstounská péče neslyšeli, a ti kteří se s pojmem setkali, tak neví, co přesně znamená. Z respondentů, kteří jsou informováni o profesionální pěstounské péči, bylo zjištěno, že informace získali z vlastní iniciativy na internetových stránkách z televize nebo novin, ale převážná část o pojmu nemá ponětí i když je od začátku tohoto roku velmi diskutovaným tématem. Další otázkou mého dotazníku bylo, zda by byli respondenti schopni přijmout dítě do své péče z kojeneckých ústavů nebo dětských domovů. Na tuhle otázku se mohou lidé dívat z mnoha pohledů a klást si otázky proč si dítě nevzít, ale potěšila mě část respondentů, kteří by chtěli pomoci a dítě přijmout do náhradní rodinné péče. Následná otázka souvisí s celou problematikou tohoto tématu. Převážné procento ví, že v dětských domovech a kojeneckých ústavech je umístěno spousta dětí bez domova a obávají se o to, že bez ústavních zařízení nebude o děti postaráno, proto jsou pro zachování dosavadních dětských domovů a kojeneckých ústavů.

6.6 Návrh řešení

Při zpracování dotazníků byly zjištěny určité nedostatky široké společnosti v tématu náhradní rodinná péče, na které se nyní pokusím navrhnout řešení situace z mého pohledu.

Největším nedostatkem problematiky náhradní rodinné péče a profesionální pěstounské péče, je nedostatečná informovanost. Myslela jsem si, že v naší společnosti se s tímhle problémem setkalo velké procento naší společnosti, ale jak jsem již zmínila z mého průzkumu jsem zjistila opak.

Řešením této situace by mohlo být sestavení přehledného letáku, který by dostatečně informoval o možnostech pomoci potřebným dětem. Leták by měl společnost dostatečně motivovat k širšímu prostudování dané problematiky např. na internetu. Letáky bych umístila na běžně přístupná místa (do čekáren dětských a obvodních lékařů). Informovala jsem se v nakladatelstvích PĚT PLUS DVA a DOBRÝ DEN S KURÝREM jestli by byla možnost otisknout článek na téma dané problematiky nebo vytvořený leták pro informovanost společnosti. Z obou dvou novin jsem dostala kladnou odpověď. Výše uvedené noviny by se rády účastnit na projektu informovanosti náhradní rodinné péče. Osobně bych začala s informovaností již v základních a středních školách přednáškami, jak pro děti tak pro rodiče, kteří by měli zájem. Zaměřila bych se na okolí nezaměstnaných lidí, informace by mohli podávat přímo sociální pracovníci na pracovních úřadech, protože i mezi těmito lidmi se najdou tací, kteří o této problematice neslyšeli a mohlo by je téma zajímat. Myslím, že informace pouze z televizního vysílání, internetu a tisku je nedostatečná pro zlepšení situace náhradní rodinné péče a profesionální pěstounské péče v české republice. Pěstounství je velmi důležitý proces pro naši společnost a neměla by se podceňovat. Je to potřebná a zodpovědná funkce, kterou nemůže vykonávat každá osoba. Řekla bych, že lidé by měly náhradní rodinnou péči a profesionální pěstounskou péči brát jako poslání, kdy mohou pečovat a pomoci dítěti/dětem, kteří tuhle péči opravdu potřebují. Informovat o problému by měli vyškolení pracovníci s praxí, aby nedocházelo k milným informacím a hlavně, aby informace byly dostatečné.

Z mého pohledu by mnozí lidé dítě do náhradní péče přijali, ale z nedostatečné informovanosti, nastává zbytečná obava ze zvládnutí zodpovědnosti. Z toho důvodu přichází na mysl otázky, jako jsou: Mám na to vhodný věk? Jaké dostanu dítě? Kolik let by mu mělo být? Dokáží se starat o více dětí? Vychovám ho dobře? Jak dlouho u mě zůstane? Dokážu citově ustát, jeho odebrání? Myslím, že na takové otázky si každý z nás musí umět odpovědět sám, ale pokud člověku jde opravu o to vytvořit dítěti vhodné

sociální a rodinné prostředí, měl by se pokusit o to s tím něco dělat. Nejdůležitější z mého pohledu je, aby se člověk dostatečně informoval o potřebných podmínkách a možnostech, které jsou potřeba k přijetí dítěte do náhradní rodinné péče a zvážil i své možnosti. Je potřeba, aby měl člověk odborné informace.

V budoucnu bych rada sama přispěla k rozšíření osvěty dané problematiky náhradní rodinné péče.

ZÁVĚR

V teoretické části jsem stručně charakterizovala základní pojmy k tématu „Náhradní rodinná péče“. Do bakalářské práce jsem začlenila kapitolu, jako je rodina a její pojetí, definování pojmu rodina podle různých autorů. Dále jsem poukázala na rodinné formy a na problémy rodiny, které jsou příčinnou náhradní výchovné a rodinné péče. V následující kapitole uvádím náhradní rodinnou péči od historie až po současnou situaci v české republice. V bakalářské práci jsou také začleněny dávky pěstounské péče, pro přehlednou orientaci.

V návaznosti na teoretickou část jsem pokračovala průzkumným šetřením. Použila jsem kvantitativní metodu průzkumného šetření za pomoci dotazníku s uzavřenými otázkami. Při oslovení respondentů jsem se v průzkumu zaměřila na své okolí tj. Zlínský kraj. Z mého pohledu byla oslovena široká veřejnost, jednalo se o muže i ženy se základním, středoškolským i vysokoškolským vzděláním. Oslovila jsem zaměstnance výchovného ústavu, ale také i chovance v němž umístěné. Dále, mezi oslovenými respondenty byli lidé z domova pro seniory, někteří měli vysokoškolské, ale také naopak i střední nebo základní vzdělání. Respondenti se také skládali z mého blízkého okolí.

Dotazník svými prvními třemi otázkami byl formulován k sestavení přehledu grafů o stavbě respondentů. Další otázky sloužily k zjištění informovanosti respondentů o dané problematice náhradní rodinné péče. Předpokládala jsem, že společnost bude dostatečně informována, ale z průzkumu vyplývá opak mého předpokladu. Ukázalo se, že oslovení respondenti z velké části nebyli dostatečně informováni o dané problematice. Překvapením bylo zjištění, že oslovená část respondentů nesouhlasí s rušením kojeneckých ústavů a dětských domovů. U stanovené výzkumné otázky **„Jaká je pravděpodobnost umístění potřebných dětí, do náhradní rodinné péče?“** Bylo zjištěno, že není velká pravděpodobnost s následným umístěním dětí do náhradní rodinné péče ve zlínském kraji.

RESUMÉ

Bakalářská práce „Náhradní rodinná péče“ pojednává o náhradní rodinné péči a její problematice.

V teoretické části, jsem vysvětlila a popsala jaké jsou formy náhradní výchovné a rodinné péče. Náhradní péče je velmi důležitá pro děti, které nemohou být vychovávány ve své biologické rodině a je u nich nařízena ústavní, ochranná výchova nebo náhradní rodinná péče. Zabývala jsem se historií, tradičním způsobem rodiny a problémem rodiny pro vznik příčin náhradní rodinné výchovy. V průzkumném šetření pomocí dotazníků bylo zjištěno, že v české republice jsou oslovení respondenti zlínského kraje nedostatečně informováni o problematice náhradní rodinné péče.

SUMMARY

This bachelor's work "Alternative family upbringing" discusses the alternative family care and its issues.

In its theoretical part I have explained and described forms of the alternative disciplinary and family care. The alternative care is very important for children that cannot be raised in their biological families and who have their institutional care, protective care or alternative family care ordered.

I was engaged in history, the traditional family manners and family malfunctions that give a reason for the alternative family care. A survey held in the Czech republic found that addressed respondents in Zlinsky kraj were not sufficiently informed about the alternative family care issues.

Seznam literatury

- BUBLEOVÁ, V., Historický vývoj péče o opuštěné děti, In. Náhradní rodinná péče., 1/2000 s. 49-50.
- DUNOVSKÝ, J. Význam *rodiny a její úloha ve výchově dětí*. Náhradní rodinná péče. 2003, č. 1, s. 15-17
- DUNOVSKÝ J. a kol. (1999): *Sociální pediatrie – vybrané kapitoly*. – GRADA Publishing, Praha. S. 111,112.
- DUNOVSKÝ J., Dytrych Z., Matějček Z. a kol. (1995): *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě – GRADA Publishing, Praha.*
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro učitele*. Praha : Grada, 2007 s. 153
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004 s. 175
- JANSKÝ,P. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. 1.vyd.Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.
- KELLER, J. *Úvod do sociologie*. Vyd. 5. 2001. 39 s. SLON ISBN 80-86429-39-3.
- KRAUS,B. *Základy sociální pedagogiky*. 2006. 26s. vyd. 1. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, B., Poláčková V.: *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Nakladatelství Paido, 2001, 79 s., ISBN 80-7315-004-2
- KRAUS, B.: *Základy sociální pedagogiky*. Praha: 1. vydání. Portál, 2008, 81 s.,

- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha sociologické nakladatelství SLON 2003, s. 9-15.
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha : Sociologické.
- MATĚJČEK, Z. KOLUCHOVÁ, J., KOVAŘÍK, J., BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 20 s..
- MATĚJČEK, Z. *Náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 15-22 s. ISBN 80-7178-307-8.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2000. 15 s. ISBN 80-7178-399-4.
- PRŮCHA, J. *Přehled pedagogiky*. Portál: 2009. 202 s. ISBN 9788073675677.
- SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. Praha: Portál, 2002. 20 s. ISBN 80-7178-253.
- SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*, Portál: 2001 ISBN 8072785598-22.
- STŘELEČEK, S. *Studie z teorie a metodiky výchovy II*, 1. vyd. MU Brno, 2005. ISBN 80-210-3687-7.
- ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. 17 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
- VOCILKA, M. *Dětské domovy v České republice*. Praha: Aula, 1999 str. 13-23.
- VODÁK, P. a kol., *Problémy osvojení dětí*. 1967s . 16-28.

Internetové zdroje

- BUBLEOVÁ, V. Systém náhradní rodinné péče [online] c 1999 - 2009 [cit. 2008-05-20]. Dostupný z www: <http://www.rodina.cz/clanek546.htm>
- BUBLEOVÁ, V.; VÁVROVÁ, A.; FRANTÍKOVÁ, J.; VANČÁKOVÁ M. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. 2009. [cit. 2010-15-09]. Dostupný z WWW: <http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_nrp_final.doc>.
- MASLOWOVA PYRAMYDA [online] [cit. 2008-06-01] dostupné z (<http://www.zrcadlo.blogspot.cz/2008/06/maslowova-pyramida.html>).
- MASLOWOVA PYRAMIDA [online] [cit. 2008-06-01] dostupné z (<http://frau.cz/maslowova-pyramida-potreb/>).
- NÁHRADNÍ PÉČE [online] [cit. 2013-03-10] dostupné z (<http://www.naruc.cz/centrum-podpory-pestounskych-rodin/>).
- OSVOJENÍ [online] [cit. 2013-05-10] dostupné z (<http://www.adopce.com/adopce-osvojeni/zakladni-pojmy/>).
- ÚSTAVNÍ PÉČE [online] [cit. 2008-06-01] dostupné z (http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece.html).
- PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE [online] [cit. 2013-12-05] dostupné z (<http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/242699-kraj-nema-dostatek-kratkodobych-profesionalnich-pestounu/>).
- PROFESIONÁLNÍ PĚSTOUNSKÁ PÉČE [online] [cit. 2013-05-13] (<http://www.invarena.cz/?p=4815>).

LEGISLATIVA

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1999c.

ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních ve znění pozdějších změn. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002.

ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In *Sbírka zákonů České republiky*. 1963.

Seznam zkratek

- aj. – a jiné
- apod. – a podobně
- atd. – a tak dále
- č. – číslo
- Kč – koruna česká
- např. – například
- obr. - obrázek
- tab. – tabulka
- tzv. – takzvaně
- Sb. – sbírky
- str. – strana
- s.- strana
- MŠMT – ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy
- MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí
- ČR – česká republika
- PPP – profesionální pěstounská péče
- NRP – náhradní rodinná péče

Seznam tabulek

Tabulka č. 1	Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc.
Tabulka č. 2	Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte v pěstounské péči podle věku a zdravotního stavu dítěte.
Tabulka č. 3	Výše odměny pěstouna v Kč měsíčně.
Tabulka č. 4	Příspěvek při převzetí dítěte v Kč.
Tabulka č. 5	Shrnutí dotazníku náhradní rodinné péče.

Seznam grafů

Graf č. 1	Složení respondentů podle pohlaví.
Graf č. 2	Složení respondentů podle věku.
Graf č. 3	Složení respondentů podle vzdělání.
Graf č. 4	Víte, co je náhradní rodinná péče?
Graf č. 5	Znáte, nějakou rodinu ve svém okolí, která vychovává dítě v náhradní rodinné péči?
Graf č. 6	Pokud ano, víte v jaké náhradní rodinné péči je dítě vychováváno (pěstounská, adoptivní...)?
Graf č. 7	Slyšel/a jste již někdy o PPP?
Graf č. 8	Pokud ano, víte, čím se zabývá?
Graf č. 9	Z jakého zdroje jste se dozvěděl/a o PPP?
Graf č. 10	Přijal/a byste dítě, z kojeneckého ústavu nebo dětského domova do náhradní rodinné péče?
Graf č. 11	Souhlasíte s rušením kojeneckých ústavů a dětských domovů?

Seznam příloh

Příloha č. 1.	Dotazník
Příloha č. 2.	Typy NRP a instituty k ochraně zájmů dítěte
Příloha č. 3.	Zprostředkování NRP